

TERCÜME YÖNTEMLERİ BAĞLAMINDA KUR'AN'DA YER ALAN KINAYELİ İFADELERİN TERCÜME USULÜ

TRANSLATION METHOD OF ALLEGORY EXPRESSIONS IN THE QUR'AN IN THE CONTEXT OF TRANSLATION METHODS

Geliş Tarihi: 24.05.2023 Kabul Tarihi: 19.09.2023

✉ CUMALİ BAYLU

DR.

DİB

orcid.org/0000-0001-6454-2173

cumalibaylu@gmail.com

ÖZ

Bu makale klasik ve modern çeviri yöntemleri ve Kur'an metninin çeviri metin türleriyle ilişkisi bağlamında genel olarak Kur'an, özel olarak ise Kur'an'da geçen kinayeli ifadelerin Türkçeye tercüme usulü hakkındadır. Kur'an çevirilerinde özellikle de kinaye, deyim ve mecaz gibi edebi özellik taşıyan ifadelerin Türkçeye tercüme edilmesinde doğru usulün takip edilmesi söz konusu çevirilerin doğruluğunu etkileyen önemli hususlardandır. Bu makalede kinayeli ifadelerin tercümesinde bu usulün belirlenmesi amacıyla öncelikle kinaye konusuna değinilerek kinayenin tanımı yapılmıştır. Daha sonra çeviri metin türleri aktararak Kur'an metninin bu metin türleriyle ilişkisi incelenmiş, klasik ve modern dönemde ortaya çıkmış çeşitli tercüme yöntemleri esas alınarak kinayeli ifadelerin tercümesinde bu yöntemlerin işlevselliği araştırılmıştır. Sonuç olarak klasik lafzî ve tefsîrî tercüme yöntemlerinin kinayeli ifadeleri doğru tercümede yeterli olmadıkları; bunlara ilaveten düzenleme, eşdeğerlik, yerleştirme, yabancılaştırma gibi modern çeviri yöntemlerinin de kullanılması gerektiği görülmüş ve kinayeli ifadelerin Türkçedeki karşılığına göre hangi durumlarda hangi tercüme yöntemlerinin tercih edilmesi gerektiğine dair bir usul belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Tefsir, Kur'an, Çeviri, Kinaye.

ABSTRACT

This article discusses the Qur'an and its allegorical expressions translated into Turkish. It considers classical and modern translation methods and the relationship between the Qur'anic text and various translation types. In the translation of Qur'anic texts, it is important to follow the correct procedure, particularly when translating literary devices such as allegory, idiom, and metaphor into Turkish. This article attempts to determine the correct procedure for translating allegorical expressions by first introducing and defining the concept of allegory. The study first examines the connection between the Qur'anic text and various text genres. Next, it explores the effectiveness of these methods in translating allegorical expressions, using classical and modern translation techniques as examples. As a result, it is evident that classical literal and exegetical translation methods do not adequately translate allegorical expressions. To ensure correct translation, alongside these traditional methods, contemporary translation techniques such as editing, equivalence, localization and foreignization should be employed. Based on the Turkish equivalents of the allegories, an approach was developed for prioritizing the translation methods that are most appropriate for correct translation.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Tafsir, Qur'an, Translation, Allegory.

SUMMARY

Translating the Qur'an is a task of immense significance for millions of individuals worldwide. This activity necessitates a meticulous attention to the nuances of the source language and a heightened awareness of cultural distinctions. However, beyond these considerations of sensitivity and importance, the translation of literary expressions, particularly within the context of the Qur'an, presents an inherent challenge. This article explores the multifaceted nature of Qur'anic translation, focusing on the methods used and challenges faced in translating allegorical expressions. The importance of this task lies not only in its potential to bridge linguistic and cultural differences, but also in its capacity to preserve the essence of the original message. This article aims to comprehensively examine the methodology and challenges faced in translating the Qur'an and shed light on the critical importance of accurately representing the Qur'an while accommodating the complexity of its diverse expressions.

Since Qur'an translations are usually the product of individual effort and are not subject to a control system established by an official or academic institution, it is obvious that there are many translation errors in Turkish Qur'an translations. One of the factors that can have a positive influence on this multi-faceted process is the method of translation. Therefore, research should also be carried out on the methodology of the translation of the verses of the Qur'an. Because the translation of the Qur'an is essentially a translation process, and it cannot be independent from the methods in this field. However, the fact that the Qur'an is different in nature from other types of texts reveals that this aspect of the Qur'an cannot be ignored and subjected to a translation process that depends entirely on translation methods. Therefore, it is important to investigate the suitability of the translation methods put forward both in the classical period and in the modern period.

Translating allegorical expressions is difficult and complex. There are two main factors that contribute to this. Firstly, allegorical expressions are predominantly found in literary and narrative texts, which are the most challenging to translate. These texts push the boundaries of language and imagination through advanced expression techniques and figures of speech, further complicating translation. Secondly, it's not always possible to find direct equivalents in other languages for cultural-bound forms of expression

like allegories, idioms, metaphors, and proverbs.

In this article, we aim to examine the methods for translating allegorical expressions in the Qur'an to Turkish within the context of existing translation approaches. To this end, firstly, the definition of allegory is discussed. In the second stage, this study discusses the types of translation texts and attempts to determine their relation with the Qur'anic text in general, specifically with regards to allegorical expressions. The third stage involves examining both modern and classical translation methods and assessing their effectiveness in translating allegorical expressions.

The Quranic text cannot be classified into a particular text group according to modern translation theories, as it contains examples of most of these translation text groups. Therefore, it is not always feasible to apply a certain translation method consistently when translating Quranic verses. The appropriate approach in this matter is to identify which type of translated text the verses in question are aligned with, and then to utilise the suitable translation method accordingly. As allegorical expressions are included within the group of rhetorical arts, it may be plausible to categorise verses containing these expressions as belonging to the group of literary texts, as far as translation text types are concerned. In the translation of these texts, the aim should be to provide a clear and accurate rendition without sacrificing literary nuances, where possible. While translations of the Qur'an have effectively conveyed the content, they often fall short in capturing the artful rhetoric and expressive power that captivate readers. For this reason, the translation methods that emerged in the classical period, namely the literal and exegetical, are inadequate for translating allegorical expressions found in the Qur'an. It has been concluded that for translating expressions, the use of literal methods is optimal when Turkish equivalents are present with exact wording and meaning. Editing methods should be used when Turkish equivalents exist with similar or approximate wording and the same meaning. Equivalence methods are to be employed when the expressions are available in Turkish with different wording. Lastly, exegetical translation methods should be implemented when the expressions are specific to Arabic and do not exist in Turkish in terms of wording and meaning.

GİRİŞ

Anadolu Türkçesiyle ilk Kur'an meâlinin yazıldığı 1401 tarihinden günümüze kadar pek çok kişi ve kurum tarafından Kur'an-ı Kerim'in Türkçe çevirisi/meâli yapılmıştır.¹ Günümüzde de kişiler, resmî ve sivil kurumlar tarafından meâl çalışmaları devam ettirilmektedir. Örneğin 2012 yılında yazılan bir makalede Anadolu Türkçesiyle yazılmış 353 Kur'an-ı Kerim meâli kronolojik olarak listelenmiştir.² Günümüzde bu sayının arttığı ve gelecekte de artmaya devam edeceği ortadadır. Meâller genellikle bireysel bir çaba ürünü olduğu ve resmî veya ilmî bir kurum tarafından oluşturulan bir kontrol mekanizmasına tabi olmadığı için Türkçe meâllerde ciddi çeviri hataları görülebilmektedir. 2018 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'na yayınlanan meâlleri inceleme ve gerekli görülmesi halinde basımını durdurma ve toplatma yetkisi verilmiş olsa da bu yetki daha ziyade yazılan meâlin basımından sonraki süreçle ilgilidir.³ Oysa Kur'an mesajının insanlara doğru ulaştırılabilmesi için meâl yazımı esnasında çevirmeni yönlendirecek bir kontrol mekanizmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Çok yönlü bir işlem olan meâl çalışmasını olumlu yönde etkileyen mekanizmalardan birisi de çeviri yöntem ve usulüdür. Bu sebeple, meâl çalışmalarının bu kadar yoğun yapıldığı ülkemizde Kur'an-ı Kerim âyetlerinin çeviri usulüne yönelik çalışmaların da yapılması gerekmektedir. Zira meâl çalışması özü itibarıyla bir çeviri işlemidir ve bu alandaki yöntem ve usullerden bağımsız olması düşünülemez.

Çeviri işleminin genel olarak karmaşık bir yapıya sahip olmasının yanı sıra bir dildeki kinayeli ifadelerin başka bir

¹ Muhammet Abay, "Türkçedeki Kur'an Meâllerinin Tarihi ve Kronolojik Bibliyografyası", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 10/19-20 (2012), 296.

² Abay, "Türkçedeki Kur'an Meâllerinin Tarihi ve Kronolojik Bibliyografyası", 296.

³ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.633.pdf> (Erişim: 19.05.2023)

dile çevrilmesi ayrıca zor ve karmaşıktır. Kanaatimizce bunun temel iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi kinayeli ifadelerin ait olduğu metin türüyle ilgilidir. Çünkü kinayeli ifadeler genellikle edebi/anlatımsal metin türlerinde bulunur ve çevrilmesi en zor olan metin türlerinin başında bu metinler gelir. Zira edebi metinlerde üstün anlatım teknikleri ve söz sanatları kullanılarak adeta dilin ve hayal gücünün sınırları zorlanır. Bu da söz konusu metnin tercümesini daha da zorlaştırır. İkinci neden ise kinaye, deyim, mecaz ve atasözü gibi, dilin konuşulduğu kültürle bağlantılı olan ifade biçimlerinin diğer dillerdeki karşılıklarının tespit edilmesinin her zaman mümkün olmamasıdır. Bu makalede de Kur'an'da yer alan belagat unsurlarından kinayeli ifadelerin bu çeviri yöntemleri kapsamında Türkçeye aktarılma usulü tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun için öncelikle kinayenin tanımı ve Kur'an metninin çeviri metin türlerine göre durumu ele alınmıştır. Daha sonra modern ve klasik çeviri bağlamında Kur'an'da yer alan kinayeli ifadelerin tercümesinde bu yöntemlerin işlevselliği ve kullanım usulü tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ülkemizde çeviri ve meâl ekseninde yapılmış bazı akademik çalışmalar bulunsa da doğrudan Kur'an'da geçen kinayeli ifadelerin tercüme usulüne yönelik daha önce yapılmış bir çalışmaya ulaşamadık. Bu sebeple makalenin gerek meâl çalışmalarında gerekse diğer edebi metin çevirilerinde karşılaşılan kinayeli lafızların tercümesinde yeni kapılar açabileceğini ve konuyla ilgili yapılacak diğer akademik çalışmalara da katkı sunacağını ümit ediyoruz.

1. Arap Dili Belagatında Kinaye

Kinaye كِنَايَةٌ/ kelimesi Arapçada sülâsî mücerred birinci baptan يَكْنُو – كَنَا fiilinin⁴ veya ikinci baptan يَكْنِي – كَنَى filinin⁵ masdarı olup sözlükte; “örtmek”, “manası kapalı olmak”⁶, “üstü kapalı söylemek”⁷ ve “bir sözle başka bir şeyin kastedilmesi” anlamına gelmektedir.⁸ Şu şiiirde kinaye kelimesi “üstü kapalı söylemek” anlamında kullanılmıştır:

وَإِنِّي لَأَكْتُو عَنْ قَدُورٍ بَعِيْرَهَا *** وَأُعْرِبُ أَحْيَانًا بِهَا فَأَصَارِحُ

⁴ Muhammed b. Ebû Bekir er-Râzî, *Muhtaru's-Sihâh* (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1999), 274; Ahmed b. Zekeriyya İbn Fâris, *Mu'cemu mekâyisi'l-luğa* (Şam: Dâru'l-fikr, 1979), 5/139.

⁵ Halil b. Ahmed el-Ferâhidî, *Kitâbü'l-'Ayn*, thk. Mehdî el-Mahzûmî - İbrahim Samerrâî (Beyrut: Mektebetü'l-hilâl, 2008), 5/411; Ahmed Muhtar Ömer, *Mu'cemu'l-lugati'l-Arabîyyeti'l-mu'âsira* (Kahire: Dâru âlemi'l-kütüb, 2008), 3/196.

⁶ Ali b. Muhammed Cürçânî, *et-Tâ'rîfât* (Kahire: Dâru'r-Reyyân, 1983), 157.

⁷ Ebü'l-Fazl İbn Manzûr, *Lisânu'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sader, 1994), 15/233.

⁸ Ebû Nasr Cevherî, *es-Sihâh* (Beyrut: Dâru'l-ilm, 1987), 6/2477.

“*Bazen Kazûr’dan üstü kapalı söz ederim - Bazen de ismini açıkça söylerim*”⁹

Bir belagat terimi olarak kinaye, klasik ve modern dönemlerde yazılmış eserlerde birbirine yakın çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir:

“Kinaye, bir şeyi açıkça söylemek yerine onu gerektirecek başka bir lafızla söylemek demektir.”¹⁰

“Kinaye; kendisinin kastedilmesi de mümkün olacak şekilde, gerektirdiği başka bir mana (lâzım mana) kastedilerek kullanılan bir lafızdır.”¹¹

“Kinaye; bir manayı, muhatap nezdinde gizli kalması veya fesahat gibi özel bir sebeple açık olmayan bir lafızla ifade etmektir.”¹²

Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere kinaye sanatında iki unsur ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi bir manayı başka bir lafızla ifade etmektir. Bu açıdan bakıldığı zaman kinaye mecaz sanatına benzemektedir. Çünkü mecazda da aynı durum söz konusudur. Kinayede ön plana çıkan ikinci unsur, kinayede kullanılan lafzın gerçek anlamda kullanılabilmesinin de mümkün olmasıdır. İşte bu özellik, kinayeyi mecazdan ayırmaktadır.

2. Kinaye İçeren Âyetlerin Tercümesi

Kinaye içeren âyetlerin Türkçeye aktarılması konusu gerek tercüme yöntemleri gerekse Kur’an metninin çeviri metin türleri arasındaki yeriyile doğrudan bağlantılıdır. Bu sebeple öncelikle Kur’an metninin çeviri metin türleri bağlamındaki mahiyeti, daha sonra da Kur’an’daki kinayeli ifadelerin Türkçeye aktarılması konusu ele alınacaktır.

2.1. Çeviri Metin Türlerine Göre Kur’an Metninin Durumu

Bir dilde yazılmış bir metnin, anlamını koruyarak başka bir dile aktarılması işlemine çeviri/tercüme denir. Yapılan çevirinin hedef dilde doğru anlaşılması, tercih edilen çeviri metoduyla ilgili olduğu kadar çeviriye konu olan metnin niteliğinin tespit edilmesiyle de doğrudan ilintilidir. Tahsin Aktaş’a göre genel olarak çeviri metinleri beş ana grupta ele alınır. Bunlar; edebi, bilgilendirici, açıklayıcı, çağrı nitelikli ve yükümlülük bildiren metinlerdir.¹³ Alman çevirmen ve çeviribilimci

⁹ Abdulkâdir b. Ömer el-Bağdâdî, *Hizânetü’l-edeb*, thk. Abdusselam Muhammed Hârûn (Kahire: Mektebetü’l-hancî, 1997), 6/466.

¹⁰ Ebû Yâkûb Yûsuf b. Ebû Bekr Muhammed b. Ali es-Sekkâkî, *Miftâhu’l-ulûm* (Beyrut: Dâru’l-kütübi’l-ilmiyye, ts.), 402.

¹¹ Celâlüddîn el-Hafîb Muhammed b. Abdirrahmân el-Kazvînî, *et-Telhîs fî ulûmi’l-belâga*, thk. Abdulhamîd Hindâvî (Beyrut: Dâru’l-kütübi’l-ilmiyye, 2009), 83.

¹² Cürcânî, *et-Tâ’rifât*, 157.

¹³ Tahsin Aktaş, *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış* (Ankara: Orsen Matbaası, 1996), 2.

Katharina Reiss (ö. 2018) tarafından yapılan bir diğer tasnife göre çeviri metin türleri dört kısımdır. Bunlar; bilgilendirici, anlatımsal, yönlendirici ve görsel-işitsel metinlerdir.¹⁴

Aktaş'ın sınıflandırmasında kutsal metinlerin çağrı nitelikli metinler grubunda yer aldığı ifade edilmiştir. Bu da Reiss'in sınıflandırmasında yönlendirici metinlere denk gelmektedir. Ancak Kur'an-ı Kerim'in bu metin türlerinden sadece biriyle sınırlandırılmasının doğru olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü Kur'an metni, günümüz kriterleriyle yazılmış bir metin değil, 23 sene zarfında Hz. Peygamber'e (s.a.s.) sözlü olarak vahyedilmiş ilâhî bir kelâmdır.¹⁵ Bu sebeple Kur'an metninde Reiss'in sınıflandırmasında yer alan görsel-işitsel metinler dışındaki bütün metin türlerinden örnekler bulmak mümkündür. Örneğin -her ne kadar salt bilgi verme amacı taşımasa da- peygamber kıssaları bilgilendirici metinler grubunda; miras âyetleri ve müdayene âyeti açıklayıcı metinler grubunda; savaşa teşvik eden, namaz kılmayı ve zekât vermeyi emreden âyetler ise çağrı/nitelikli yönlendirici metinler grubunda yer almaktadır. Ayrıca Kur'an'da yer alan bütün bu metinlerde Arapçanın söz sanatlarını en güzel biçimleriyle bulmak da mümkündür. Bu açıdan bakıldığında bu metinlerden her biri edebi metin özelliğini de taşımaktadır. Ancak bu çalışmada incelenen kinayeli ifadeler de daha ziyade edebi metin özellikleri taşımaktadır.

2.2. Kur'an'daki Kinayeli İfadelerin Tercüme Usulü

Genel olarak Kur'an-ı Kerim'in tercümesinde hangi tercüme yönteminin tercih edilmesi gerektiğine dair tartışmalardan bağımsız olarak Kur'an'ın başka bir dile harfiyen tercümesinin imkansız olduğu hususunda İslâm âlimleri görüş birliği içindedir.¹⁶ Bu görüşün ortaya çıkmasında Arapçanın, dil özellikleri bakımından diğer dillerden farklılık arz etmesinden ziyade Kur'an'ın mu'ciz ilâhî bir kelâm olması ve içerdiği üstün belagatin başka bir dile aynen aktarılmasının mümkün görülmemesi etkili olmuştur.¹⁷ Bu sebeple İslâm âlimleri Kur'an'ın ancak tefsîrî tercüme yöntemiyle başka bir dile aktarılmasının mümkün olacağını söylemiştir.¹⁸ Bizim kanaatimiz de bu doğrultudadır. Kur'an çevirileri için "meâl" kav-

¹⁴ Sine Demirkıvıran - Fayıka Göktepe, "Yabancılık Dereceleri Işığında Katharina Reiss'in Metin Tiplerine Yeni Bir Bakış", *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik* 9/2 (2021), 841.

¹⁵ Dücan Cündioğlu, *Kur'an Çevirilerinin Dünyası* (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2005), 47; Ömer Başkan, "Çevirinin Temel Nitelikleri Bağlamında Kur'an Çevirisinde Yöntem Sorunu Üzerine", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/14 (2008), 111.

¹⁶ İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü* (Ankara: TDV Yayınları, 2017), 244.

¹⁷ Mehmet Paçacı, *Kur'an'a Giriş* (Ankara: TDV Yayınları, 2021), 154.

¹⁸ Zürkânî, *Menâhil*, 2/13.

ramının kullanılması da aynı gerekçeye dayanmaktadır.¹⁹ Ancak bu durum Kur'an-ı Kerim'in diğer dillere aktarılmasında harfî tercüme yönteminin asla kullanılamayacağı anlamına gelmemektedir. Burada ifade edilmek istenilen husus hiçbir çevirinin Kur'an'ın orijinal metninin yerine geçmesinin mümkün olmadığıdır. Kur'an'da yer alan "الرحمن", "الرحيم", "كلالة" gibi bazı kelimeler harfî tercümenin bir türü olan ödünçleme/doğrudan aktarım yöntemiyle Türkçeye aktarılmaktadır. Bu da bazı âyetlerin çevirisinde harfî tercümenin kullanılabileceğini göstermektedir.

Gerek Kur'an özelinde gerekse genel olarak kinayeli ifadelerin tercüme yöntemine dair kapsamlı bir teori geliştirilmiş değildir. Kinayelerin çeviri yöntemine dair yapılmış sadece bir tane çalışmaya/makaleye ulaşabildik. "On the Techniques of Translating Allusions" isimli bu makalede kinayelerin tercümesiyle ilgili, "Yabancılaştırma Yöntemi" ve "Yerlileştirme Yöntemi" olmak üzere iki farklı yöntemden söz edilmektedir. Yabancılaştırma yöntemine göre hedef dildeki kinayeli lafız olduğu gibi korunarak harfî tercüme yöntemiyle hedef dile aktarılır. Bu şekilde kaynak dildeki metnin orijinalliğine sadık kalınmış ve yeni bilgiler almaya hazır olan okuyucuya kaynak dilin kültürüne dair aktarım yapılmış olur. Yerlileştirme yöntemine göre ise kinayeli ifade hedef dile aktarılırken eşdeğer ifade üzerinden tercüme edilir. Bu şekilde kaynak dildeki kinayeli ifade hedef dile anlaşılır bir şekilde tercüme edilmiş olur.²⁰

Kinayeli ifadelerin hedef dile doğru bir şekilde tercüme edilebilmesi için öncelikle cümlede geçen kinayeli ifadenin fark edilmesi gerekmektedir. Çünkü cümlede geçen kinayenin fark edilememesi ve sözcük anlamıyla tercüme işlemine dâhil edilmesi çevirinin doğru sonuç vermesine engel olmaktadır. Bu durumu Kur'an-ı Kerim meâllerinde de görmek mümkündür. Örneğin Tekâsür Sûresinde geçen "حتى زرت المقابر" ifadesi bazı meâl yazarları tarafından -ölümden kinaye olduğunun fark edilmemesi sebebiyle- "nihâyet kabirleri ziyaret ettiniz" vb. ifadelerle sözlük anlamı esas alınarak harfî tercüme yöntemiyle tercüme edilmiştir.²¹ Oysa burada ölüme kadar dünya malı biriktirme peşinde koşanlar kinayeli bir ifadeyle kınanmıştır. Bazı kabilelerin sayısal çokluklarını ispat etmek için kabirdeki ölülerini dahi saydığına dair aktarılan rivâyetlerden dolayı kabir ziyaretinin gerçek olduğu kabul edilse dahi aktarılan meâlin doğru olduğu söylenemez. Zira bu durumda "kabir ziyareti" ifadesi ölüleri saymaktan kinaye olmuş olur. Oysa "nihâyet kabirleri ziyaret ettiniz" meâli -söz konusu rivâyeti bilme-

¹⁹ Paçacı, *Kur'an'a Giriş*, 154.

²⁰ Xi-qun Zhang - You-bin Zhao, "On the Techniques of Translating Allusions", *Journal of Literature and Art Studies* 8/6 (2018), 1190.

²¹ Süleyman Ateş, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, trs.), 600; Ali Fikri Yavuz, *Kur'an-ı Kerim ve Meâl-i Âlisi* (İstanbul: Sönmez Yayınları, trs.), 602.

yen kimseler için- ölümlerinin sayılmasına dair bir anlam ifade etmemektedir. Burada Türkçede de ölümden kinaye olacak şekilde “*kabre/kabirlere varıncaya kadar*” şeklinde bir çeviri tercih edilebilir. Nitekim *Diyanet İşleri Başkanlığı ve Kur'an Yolu* meâllerinde de bu mana tercih edilmiştir.²² Buna benzer bir durum Bakara Sûresinin 61. âyetinin meâlinde de karşımıza çıkmaktadır. Bu âyette geçen geçen “ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ” ifadesinde kinaye bulunmaktadır. Çünkü bahsi geçen kimselerin zillete ve fakirliğe maruz kalmaları kinayeli bir biçimde ifade edilmiştir.²³ Ancak yine bazı meâllerde bu durum göz ardı edilerek harfî tercüme metodu kullanılmış ve âyete “*Onların üzerine horluk ve yoksulluk vuruldu*” şeklinde meâl verilmiştir.²⁴ Kinayeli ifadenin birebir lafzî Türkçe karşılığı olmadığı sürece bu yöntem âyette verilmek istenen mesajı Türkçe olarak aktarmada başarısız olmaktadır. Oysa bu durumda aşağıda da ifade edileceği üzere eşdeğerlik yöntemi kullanılarak “*Perişanlılık ve yoksulluk onları sardı/kuşattı*” şeklinde bir meâl tercih edilebilir. Bu şekilde âyetteki kinayeli ifade Türkçede de kinayeli bir ifadeyle karşılık bulmuş olacaktır. *Diyanet İşleri Başkanlığı Meâlinde* de bu ifadeye yakın olarak “*Zillet ve yoksulluk onları kapladı*”²⁵ ifadesi tercih edilmiştir.

Âyette geçen kinayeli ifadenin fark edilmesinin akabinde çeviri usulünün nasıl olması gerektiği noktasında çeviri yöntemleri devreye girmektedir. Doğrudan bu konuyla ilgili daha önce yapılmış bir çalışma olmadığı için genel çeviri yöntemlerinin yanı sıra deyim ve kinayelerin çevirisine yönelik geliştirilen tercüme yöntemlerinden hareketle bir usul belirlemeye çalışacağız. Ancak bu çeviri yöntemlerinin daha ziyade beşer ürünü metinlerin çevirisine yönelik olması sebebiyle Kur'an çevirisinde birebir uygulanamayacağı unutulmaması gerekmektedir. Bu sebeple uyarılma ve çıkarma yöntemlerinin gerek kinayeli ifadelerde gerekse diğer âyetlerde kullanılmayacağı açıktır. Çünkü uyarılma yönteminde hedef dilde yeni bir metin oluşturulmakta, çıkarma yönteminde ise hedef dile aktarılması mümkün olmayan ifade görmezden gelinmektedir. Bunların normal metinlerde kullanılması ihtimal dâhilinde olsa da aynı durum âyetlerin çevirisinde geçerli değildir. A'râf Sûresinin 40. âyetinde geçen “حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ” ifadesi üzerinden bu iki yöntemin Kur'an çevirisinde neden mümkün olmadığını izah edebiliriz. Bu âyette kâfirlerin cennete girmelerinin imkânsız olduğu kinayeli bir şekilde ifade edilmiştir. Bu kinayeli ifadenin lafzî tercümesi “*deve iğne deliğinden geçinceye kadar*” şeklindedir. Bu

²² Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli* (Ankara: DİB Yayınları, 2011), 600; Heyet, *Kur'an Yolu Meâli* (Ankara: DİB Yayınları, 2018), 600.

²³ Mahmûd Sâfî, *el-Cedvel fi i'râbi'l-Kur'an* (Şam: Dâru'r-Reşîd, 1995), 1/153.

²⁴ Hasan Basri Çantay, *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim* (İstanbul: Mürşid Çantay Yayınları, 1990), 1/24.

²⁵ Altuntaş - Şahin, *Meâl*, 8.

tercüme Türkçede aynı anlamı ifade etmeyeceği için çıkarma yöntemine göre görmezden gelinmeli ve tercümede çıkarılmalıdır. Uyarlama yöntemine göre ise bu ifade “çıkamaz ayın son çarşambası” vb. gerçekleşmesi mümkün olmayan olayları ifade etmek için kullanılan Türkçe kinayelerden biriyle tercüme edilmeli. Bu da metni Türkçeye çevirmek değil Türkçede yeni bir metin yaratmak anlamına gelir. Bu sebeple zikredilen iki yöntemin Kur’an çevirisinde uygun olmadığı kanaati oluşmuştur. Bu durumda diğer yöntemlerden biri tercih edilmelidir. Ancak bu noktada bizleri bekleyen bir yol ayrımı bulunmaktadır. Zira Kur’an’da geçen kinayeli ifadeleri Türkçeye aktarmanın çeşitli yolları bulunmakla birlikte hangisinin tercih edilmesi gerektiği hususu görece bir durumdur. Türkçe Kur’ân-ı Kerîm meâlleri incelendiği zaman meâllerin çoğunda kinayeli ifadelerin tercümesinde harfî tercüme yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Ancak bu tercüme yönteminin özellikle deyim ve kinaye gibi söz sanatlarında her zaman doğru sonuç vermediği açıktır. Örneğin Kehf Sûresinin 42. âyetinde geçen geçen “فَأَصْبَحَ يُكَلِّبُ كَفَّيْهِ” ifadesi malını yitirmiş ve yaptığı harcamalar için yakınan ve dövünen birinin durumunu kinayeli olarak anlatmaktadır. Bu ifadenin harfî tercümesi “İki avucunu çevirmeye başladı” şeklindedir. Bu çevirinin âyette kastedilen manayı yansıttığını söylemek mümkün değildir. Oysa burada eş değerlik yöntemine göre “dövünmeye başladı” ifadesi de tercih edilebilir. Buna yakın bir tercih (“çırpınmaya başladı”) yalnızca *Kur’an Yolu Meâli*nde görülmektedir.²⁶

Bazı meâllerde ise bunun tam tersi yani anlam odaklı tercüme yöntemi tercih edilmiş ve kinayeli ifadelerdeki mekniyyun anı (kinayeye kastedilen) mana esas alınıp Türkçe çevirisi bu mana üzerinden yapılmıştır. Örneğin Mustafa Öztürk, *Kur’ân-ı Kerîm Meâli – Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri* isimli meâl çalışmasının giriş bölümünde bu hususu açıkça beyan etmiş; “mantûktan ziyade mefhumu” tercüme edeceğini söylemiştir.²⁷ Bu yöntemde kaynak dildeki kinayeli ifade hedef dilde anlaşılır bir forma büründürülmekte ancak kaynak dildeki söz sanatı hedef dile aktarılmamaktadır. Salt bilgi verme veya iletişim kurma amacıyla oluşturulmuş metinlerde bu yöntemin işlevsel olduğu muhakkaktır. Ancak Kur’ân-ı Kerîm gibi üstün edebî özelliklere sahip olan ve bu söz sanatları üzerinden muhataplarının dikkatini çekmeye çalışan bir kitabın çevirisinde söz sanatlarının çeviriye yansıtılmaması -kanaatimizce- çeviri metin türü bağlamında hatalı bir yaklaşımdır. Öyleyse kinayeli âyetlerin çevirisinde söz sanatlarının çeviriye yansıtılması ve mesajın doğru bir şekilde iletilmesi gerekmektedir. Bunun için çeviri yöntemlerinden sadece birini tercih etmek

²⁶ Heyet, *Kur’an Yolu Meâli*, 297.

²⁷ Mustafa Öztürk, *Kur’ân-ı Kerîm Meâli (Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri)* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2011), XI. (Öztürk her ne kadar böyle söylese de yer yer deyimlerle çeviri yaptığı da görülmüştür.)

yerine farklı durumlara karşı farklı -en uygun- çeviri yöntemlerinin tercih edilmesi daha doğru olacaktır. Bu durumları ve durumlara göre çeviri yöntemlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kinayeli ifadenin aynı lafız ve anlamda Türkçede mevcut olması: Bazen diller arasında deyim ve kinaye mantıkları uyuşur ve birebir aynı lafızlarda deyim ve kinayeler görmek mümkün olur. Bu gibi durumlarda harfî/literal tercüme yöntemi tercih edilmelidir. Örneğin Arapçada pişman ve üzgün kişileri kinayeli olarak anlatan “/ناكس الرأس/ başı eğik” ifadesi aynı anlam ve lafızla Türkçede de bulunmaktadır. Bu sebeple Secde Sûresinin 12. âyetinde geçen “تَاكِسُوا رُؤُوسِهِمْ” ifadesini “başları eğik” şeklinde çevirmek doğru bir sonuç verecektir. Çünkü bu ifadenin Türkçe harfî tercümesi de aynı anlamı ifade etmektedir. Ancak yukarıda verilen örneklerde olduğu gibi aynı anlamın ifade edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda harfî tercüme yöntemi doğru sonuç vermez.

Bu duruma başka bir örnek olarak Mâide Sûresinin 6. âyetinde geçen “وَجَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ” ifadesi zikredilebilir. Bu ifadenin harfî tercümesi “Sizden biri tuvaletten gelmişse” şeklindedir. Ancak bu ifadenin abdest bozmaktan kinaye olduğu açıktır. Aynı ifade Türkçede de abdest bozmak şeklinde anlaşılacağı için burada harfî tercüme yöntemi tercih edilmelidir. Bu şekilde hem âyetin lafızından kopulmamış hem de kinayeli ifade kinayeli olarak aktarılmış olacaktır.

- Kinayeli ifadenin benzer/yaklaşık lafız ve aynı anlamda Türkçede bulunması: Bazen bir dildeki kinayeli ifade veya deyim aynı lafızla olmasa da benzer/yaklaşık bir lafızla başka bir dilde mevcut olabilir. Bu durumda düzenleme/modulation yönteminin kullanılması daha doğru olacaktır. Örneğin Zümer Sûresinin 12. âyetinde geçen “تَقَشَّيرٌ مِنْهُ جُلُودٌ” ifadesi korku duymaktan kinayedir. Birebir tercümesi “derileri ürperir” şeklinde olan bu ifadeye yakın olarak Türkçede aynı anlamı ifade eden “tüyleri ürpermek” şeklinde bir deyim bulunmaktadır.²⁸ Bu sebeple bu âyetin tercümesinde bu deyim kullanmak hem âyetteki söz sanatını yansıtmada hem de manayı ifade etmede daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu konudaki diğer örnek Nisâ Sûresinin 42. âyetidir. Bu âyette geçen “لَوْ تَسَوَّى بِوَجْهِ الْأَرْضِ” ifadesinde kâfirlerin yok olma arzuları kinayeli olarak ifade edilmiştir.²⁹ Bu ifadenin lafzî tercümesi “yerin onlarla eşit/bir olmasını isterler” şeklindedir. Ancak bu tercümenin aynı manayı ifade etmediği ortadadır. Oysa düzenleme/modulation yöntemine göre bu ifadenin tercümesinde Türkçede lafız yakınlığı bulunan, “yer yarılp içine girmek” ve “yerin dibine girmek” de-

²⁸ M. Ertuğrul Saraçbaşı - İbrahim Minnetoğlu, *Örneklî ve Açıklamalı Türkçe Deyimler Sözlüğü* (İstanbul: Bilge Yayıncılık, 2002), 651.

²⁹ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi' u'l-beyân fî tefsiri'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî (Gize: Dâru Hicr, 2001), 7/41.

yimleri tercih edilebilir. Bazı Türkçe meâllerde bu âyetin çevirisinde “yerle bir olmak” deyimini tercih edilmiştir.³⁰ Ancak bu deyim yok olup gitmekle değil fiziki olarak yıkılmakla ilgilidir.³¹

• Kinayeli ifadenin aynı/benzer lafız, farklı anlamda Türkçede bulunması: Farklı dillerdeki aynı/benzer lafza sahip deyim ve kinayeler bazen farklı anlamlar ifade edebilir. Bu durumda harfî tercüme yöntemini kullanmaktan kaçınılmalıdır. Örneğin Arapçada zarar vermek, öldürmek vb. amaçlarla saldırmaktan kinaye olan “بسط يده” ifadesinin birebir Türkçe çevirisi olan “elini uzatmak” deyimini Türkçede yardım etmeyi ifade eder.³² Bu durumda Mâide Sûresinin 11. âyetinde geçen “إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَنْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ” cümlesinin “*Hani bir topluluk size ellerini uzatmak istemişti*” şeklindeki tercümesi âyetteki anlamı yansıtmaktan uzaktır. Oysa bazı meâller bu hataya düşmüş ve âyeti bu şekilde tercüme etmiştir.³³ Oysa burada tefsîrî tercüme metodu tercih edilip, “*Hani bir topluluk size saldırmak/sizi yok etme istemişti*” şeklinde bir mana verilebilirdi. Meâllerden yalnızca birkaçı bu minvalde bir mana tercih etmiştir. Bu konudaki bir diğer örnek Mâide Sûresinin 64. âyetinde geçen “يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ” ifadesidir. Bu âyette Yahudilerin -haşa- Allah’ın cimri olduğuna dair iddiaları “*Allah’ın eli bağlı*” denilerek kinayeli bir şekilde ifade edilmiştir. Ancak “eli bağlı olmak” deyimini Türkçede cimriliği değil çaresizliği ifade eder.³⁴ Bu durumda lafzî tercüme metodunu esas almanın doğru bir sonuç vermeyeceği açıktır. Bazı Kur’an meâllerinde bu durum gözden kaçırılmış ve âyete “*Allah’ın eli bağlı*” şeklinde meâl verilmiştir.³⁵ Bu gibi durumlarda yapılacak olan şey harfî tercüme metodundan uzak durmak ve diğer yöntemlerden uygun olan bir metodu tercih etmektir. Örneğin Türkçede aynı anlamı ifade eden ve lafız yakınlığı da bulunan “eli sıkı” ifadesi bulunmaktadır. Bu sebeple burada düzenleme/modulation yönteminin tercih edilmesi daha doğru sonuç verecektir. Nitekim bazı meâllerde de bu ifade tercih edilmiştir.³⁶

• Kinayeli ifadenin farklı lafızla Türkçede mevcut olması: Bazı durumlarda farklı dillerde kinaye veya deyim olarak farklı lafızlarla ifade edilebilir. Bu durumda Baker’a ait aynı anlam ve farklı biçimle çeviri yöntemi³⁷ veya

³⁰ Çantay, *Meâl*, 1/127; Edip Yüksel, *Mesaj-Kuran Çevirisi* (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2016), 60.

³¹ Saraçbaşı - Minnetoğlu, *Deyimler Sözlüğü*, 694.

³² <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 11.05.2023)

³³ <https://www.kuranmeali.com/ÂyetKarsilastirma.php?sure=5&âyet=11> (Erişim: 27.05.2023)

³⁴ Saraçbaşı - Minnetoğlu, *Deyimler Sözlüğü*, 276.

³⁵ Çantay, *Meâl*, 1/170; Yüksel, *Kuran Çevirisi*, 113.

³⁶ Heyet, *Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli* (Ankara: TDV Yayınları, 2014), 117.

³⁷ Mehmet Lili, “İngilizce Deyimlerin Türkçeye Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/14 (2015), 123.

Vinay ve Darbelnet'e ait eşdeğerlik yöntemini kullanmak daha doğru olacaktır.³⁸ Örneğin Türkçede bir işin çok kolay olduğunu ifade etmek için “çocuk oyuncuğu” ifadesi kullanılırken³⁹ aynı durum İngilizcede “piece of cake” deyimiyile ifade edilir.⁴⁰ Bu iki deyim aynı anlamı ifade etse de lafız olarak birbirinden tamamen farklıdır. Bu duruma Ahzâb Sûresinin 10. âyetinde geçen “رَاعَتِ الْأَبْصَارُ” ifadesi örnek olarak zikredilebilir. Birebir tercümesi “gözler kaydı” olan bu ifade korku ve dehşeti ifade etmektedir.⁴¹ Bazı Türkçe meâllerde âyete bu şekilde mana verilmiştir.⁴² Ancak bu ifadenin birebir çevirisinde aynı anlam oluşmamaktadır. Bu sebeple bu ifadenin tercümesinde Türkçede korku ve dehşeti ifade eden “gözlerin yuvalarından fırlaması” deyimini tercih edilebilir.⁴³ Bu yöntemin bir diğer adı yerleştirme yöntemidir.⁴⁴

- Kinayeli ifadenin benzer veya farklı lafızla Türkçede bulunmaması: Özellikle kültürel farklılıklara bağlı olarak oluşan bazı kinayeli ifadeler diğer dillerde benzer veya farklı lafızlarla dahi mevcut olmayabilir. Bu gibi durumlarda açıklama veya tefsîrî/anlam odaklı tercüme yöntemlerinden biri tercih edilmelidir. Açıklama yöntemine göre söz konusu kinayeli lafız harfî tercüme yöntemine göre tercüme edilir ve dipnotta kinayeye yönelik açıklama yapılır. Buna yabancılaştırma yöntemi de denilmektedir.⁴⁵ Tefsîrî tercüme yöntemine göre ise söz konusu kinaye açıkça ifade edilir. A'râf Sûresinin 40. âyetinde geçen “حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ” ifadesi bu duruma örnek olarak zikredilebilir. Bu âyette kâfirlerin cennete girmesinin mümkün olmadığı kinayeli olarak ifade edilmiştir.⁴⁶ Söz konusu ifadenin harfî tercümesi “*deve iğne deliğine girinceye kadar*” şeklindedir. Âyeti bu şekilde çevirip bu ifadenin imkânsızlıktan kinaye olduğunu söylemek veya “Onlar asla cennete giremeyecekler” şeklinde tercüme etmek mümkündür. Türkçe meâllerin çoğunda birinci seçenek tercih edilmiştir. Bu konudaki bir diğer örnek Âl-i İmrân Sûresinin 119. âyetinde geçen “عَصُوا عَلَيْكُمْ الْأَنْبَاءَ” ifadesidir. Burada münafıkların Müslümanlara olan öfkesi, “*size karşı parmaklarını ısırırlar*” denilerek kinayeli bir şekilde ifade edilmiştir. Meâl-

³⁸ Cem Odacıoğlu - Evren Barut, “Çeviri Usul, Strateji ve Yöntemleri Üzerine Bir Deneme”, *Tarih Okulu Dergisi* 11/XXXIV (2018), 1387.

³⁹ Saraçbaşı - Minnetoğlu, *Deyimler Sözlüğü*, 207.

⁴⁰ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-turkish/be-a-piece-of-cake?q=piece+of+cake> (Erişim: 11.05.2023)

⁴¹ Mahmûd Ebü'l-Kâsım ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an hakâiki gavâmidi't-tenzil ve uyûni'l-ekâvil fi vucûhi 'i-te'vil* (Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, 1408), 3/527.

⁴² <https://www.kuranmeali.com/ÂyetKarsilastirma.php?sure=33&âyet=10> (Erişim: 27.05.2023)

⁴³ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 11.05.2023)

⁴⁴ Zhang - Zhao, “On the Techniques of Translating Allusions”, 1190.

⁴⁵ Zhang - Zhao, “On the Techniques of Translating Allusions”, 1190.

⁴⁶ Zemahşerî, *Keşşâf*, 2/104.

lerin çoğunda da bu mana tercih edilmiştir.⁴⁷ Ancak Türkçede öfke ifade etmek için kullanılan böyle bir deyim bulunmamaktadır. Bu sebeple ilgili ifadenin lafzî tercüme yöntemiyle tercüme edilmesinden sonra öfkeden kinaye olduğu ifade edilmeli veya tefsîrî tercüme yöntemine göre “öfkeden kudururlar” veya benzeri bir ifadeyle Türkçeye aktarılması gerekmektedir. Hûd Sûresinin 40. âyetinde de (حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ) tefsîrî tercüme metoduyla tercüme edilmesi gereken kinayeli bir ifade bulunmaktadır. Bu âyette geçen “فَارَ التَّنُّورُ” ifadesinin lafzî tercümesi “fırın kaynadı” şeklindedir. Ancak bu ifade Nûh (a.s.) döneminde gerçekleşen tufanın başlamasından kinayedir. Meâllerin çoğunda tercih edilen lafzî tercümenin bunu anlatmaktan uzak olduğu ortadadır. Çünkü Türkçede suların fişkırmasını ve taşmasını ifade eden “tandır kaynadı” şeklinde bir kinaye mevcut değildir. Türkçede bu anlama gelebilecek başka bir kinayeli lafız da olmadığı için bu âyetin çevirisinde tefsîrî tercüme metodunu tercih etmek ve âyeti “nihâyet emrimiz gelip sular taşmaya başlayınca” şeklinde çevirmek daha doğru olacaktır. *TDV ve Kur'an Yolu* Meâllerinde bu yöntemin tercih edildiği görülmektedir. *Diyanet İşleri Başkanlığı Meâl*inde ise lafzî tercüme sonrasında bu mana parantez içinde verilmiştir

SONUÇ

Kur'an metni, modern dönemde ortaya çıkan çeviri kuramlarına göre standart bir çeviri metin grubuna dahil edilemez. Zira Kur'an'da çeviri metin gruplarının çoğuna ait örnekler yer almaktadır. Bu sebeple Kur'an âyetlerinin çevirisinde belli bir çeviri yönteminin sürekli olarak uygulanması mümkün değildir. İlgili hususta doğru olan yaklaşım söz konusu âyetlerin yakın görüldüğü çeviri metin türünün tespit edilip buna göre bir çeviri yönteminin benimsenmesidir. Makalenin konusu olan kinayeli ifadeler söz sanatları grubunda yer aldığı için kinayeli ifadelerin bulunduğu âyetleri, çeviri metin türleri bağlamında edebi metinler grubunda saymak mümkündür. Bu metinlerin çevirisinde doğru ve anlaşılır bir aktarımın yanı sıra edebi inceliklerin imkân ölçüsünde hedef dile aktarılması gerekmektedir. Muhataplarını, içerdiği söz sanatları ve ifade gücüyle kendisine hayran bırakan Kur'an'ın, bu yönünü ortadan kaldıracak şekilde yapılan bir tercümenin, içeriği aktarmada işlevsel olmakla birlikte ifade gücünü yansıtmada işlevsel olmadığı mütalaa edilmiştir. Dolayısıyla klasik dönemde ortaya çıkan lafzî ve tefsîrî tercüme yöntemlerinin tek başına Kur'an'da geçen kinayeli ifadelerin tercümesinde yeterli olmadığı görülmüştür. Kinayeli ifadelerin aynı lafız ve anlama sahip Türkçe karşılıkları bulunduğu lafzî tercüme yöntemi; benzer/yaklaşık lafız ve aynı anlama sahip Türkçe karşılıkları bulunması durumunda düzenleme

⁴⁷ <https://www.kuranmeali.com/ÂyetKarsilastirma.php?sure=3&âyet=119> (Erişim: 27.05.2023)

yöntemi; farklı lafızla Türkçede mevcut olması durumunda eşdeğerlik yöntemi; Arapçaya özgü olup lafız ve anlam bakımından Türkçede bulunmaması durumunda ise tefsîrî tercüme yönteminin kullanılmasının daha doğru olduğu sonucuna ulaşmıştır.

KAYNAKÇA

- Abay, Muhammet. “Türkçedeki Kur’an Meâllerinin Tarihi ve Kronolojik Bibliyografyası”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 10/19-20 (2012), 231-301.
- Aktaş, Tahsin. *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*. Ankara: Orsen Matbaası, 1996.
- Altuntaş, Halil - Şahin, Muzaffer. *Kur’an-ı Kerîm Meâli*. Ankara: DİB Yayınları, 2011.
- Ateş, Süleyman. *Kur’an-ı Kerîm ve Yüce Meâli*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, trs.
- Bağdâdî, Abdulkâdir b. Ömer. *Hizânetü'l-edebe*. thk. Abdusselam Muhammed Hârûn. 13 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-hancî, 1997.
- Başkan, Ömer. “Çevirinin Temel Nitelikleri Bağlamında Kur’an Çevirisinde Yöntem Sorunu Üzerine”. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/14 (2008), 101-115.
- Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Usûlü*. Ankara: TDV Yayınları, 2017.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmâil b. Hammâd. *es-Sihâh*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-ilm, 1987.
- Cündioğlu, Düccane. *Kur’an Çevirilerinin Dünyası*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2005.
- Cürçânî, Ali b. Muhammed. *et-Tâ'rifât*. Kahire: Dâru'r-Reyyân, 1983.
- Çantay, Hasan Basri. *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*. 3 Cilt. İstanbul: Mürşid Çantay Yayınları, 1990.
- Demirkıvıran, Sine - Göktepe, Fayıka. “Yabancılık Dereceleri Işığında Katharina Reiss'in Metin Tiplerine Yeni Bir Bakış”. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik* 9/2 (2021), 829-850. <https://doi.org/10.37583/diyalog.1030850>
- Ferâhidî, Halil b. Ahmed Ebû Abdurrahman. *Kitâbü'l-'Ayn*. thk. Mehdî el-Mahzûmî - İbrahim Samerrâî. 8 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-hilâl, 2008.
- Heyet. *Kur'an Yolu Meâli*. Ankara: DİB Yayınları, 2018.
- Heyet. *Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*. Ankara: TDV Yayınları, 2014.
- İbn Fâris, Ahmed b. Zekeriyya. *Mu'cemu mekâyisi'l-luğa*. Şam: Dâru'l-fikr, 1979.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl. *Lisânu'l-Arab*. Beyrut: Dâru Sader, 1994.
- Kanar, Mehmet. *Türkçe - Farsça Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları, 2012.
- Kazvîni, Celâlüddîn el-Hatîb Muhammed b. Abdirrahmân. *et-Telhîs fî ulûmi'l-belâga*. thk. Abdulhamîd Hindâvî. Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2009.
- Lili, Mehmet. “İngilizce Deyimlerin Türkçeye Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları”. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/14 (2015), 112-118.

Odacıoğlu, Cem - Barut, Evren. “Çeviri Usul, Strateji ve Yöntemleri Üzerine Bir Deneme”. *Tarih Okulu Dergisi* 11/XXXIV (2018), 1363-1392. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1184>

Ömer, Ahmed Muhtar. *Mu'cemu'l-lugati'l-Arabîyyeti'l-mu'âsira*. Kahire: Dâru âlemi'l-kütüb, 2008.

Öztürk, Mustafa. *Kur'ân-ı Kerîm Meâli (Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri)*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2011.

Paçacı, Mehmet. *Kur'an'a Giriş*. Ankara: TDV Yayınları, 2021.

Râzî, Muhammed b. Ebû Bekir. *Muhtaru's-sihâh*. Beyrut: el-Mektebetu'l-asriyye, 1999

Sâfî, Mahmûd. *el-Cedvel fi i'râbi'l-Kur'an*. 16 Cilt. Şam: Dâru'r-Reşid, 1995.

Saraçbaşı, M. Ertuğrul - Minnetoğlu, İbrahim. *Örneklî ve Açıklamalı Türkçe Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Bilge Yayıncılık, 2002.

Sekkâkî, Ebû Yâkûb Yûsuf b. Ebû Bekr Muhammed b. Ali. *Miftâhu'l-ulûm*. Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, ts.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'an*. thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî. 24 Cilt. Gize: Dâru Hicr, 2001.

Yavuz, Ali Fikri. *Kur'ân-ı Kerîm ve Meâl-i Âlîsi*. İstanbul: Sönmez Yayınları, trs.

Yüksel, Edip. *Mesaj-Kuran Çevirisi*. İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2016.

Zemahşerî, Mahmûd Ebû'l-Kâsım. *el-Keşşâf an hakâiki gavâmidi't-tenzil ve uyûni'l-ekâvil fi vucûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-arabî, 1408.

Zhang, Xi-qun - Zhao, You-bin. “On the Techniques of Translating Allusions”. *Journal of Literature and Art Studies* 8/6 (2018), 1188-1192. <https://doi.org/10.17265/2159-5836/2018.08.006>

Zürkânî, Muhammed Abdulazîm. *Menâhilu'l-irfân fi ulûmi'l-Kur'an*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2005.